

Поліна Донєва

студентка 3 курсу ННІ права та інноваційної освіти
Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Особливості розслідування колабораційної діяльності в умовах воєнного стану*

Сьогодні, в умовах війни, простежується активізація злочинів, які загрожують національній безпеці України, її територіальній цілісності та суверенітету. До таких злочинів відноситься, зокрема, колабораційна діяльність. Дії, спрямовані проти України як соціальної та правової держави, можуть завдавати серйозної шкоди конституційному ладу та іншим складовим національній безпеці, відвести Україну від досягнення сучасних ідеалів держави і суспільства тощо. Тому порушення цих інтересів є найбільш небезпечним для держави і суспільства.

Дослідженням сутності розслідування колабораційної діяльності займалось чимало вчених-науковців на національному рівні, зокрема: Волобуєв А.Ф., Ілларіонов О.Ю., Кузьменко О.В., Шевчук В.М., Щур Б.В., та інші.

У 2014 році збройний конфлікт, розпочатий російською федерацією проти України, спричинив окупацію окремих регіонів української території. З того часу на тих територіях проводиться примушування громадян до співпраці з владою держави-агресора. Слід також зауважити, що виявляються й особи, які добровільно переходять на сторону країни-терориста, допомагають окупанту, шляхом служби у військових формуваннях, органах місцевого самоврядування, правоохоронних органах, встановлюють з ними дружні зв'язки, підтримують армію окупанта, пропаганду тощо.

З прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» від 3 березня 2022 року до Кримінального кодексу України була додана стаття 111-1 - Колабораційна діяльність. Ця стаття визначає види колабораційної діяльності й встановлює відповідні санкції за вчинене кримінальне правопорушення. Попри це і той факт, що поняття «колабораційної діяльності» зустрічалося ще за часів Першої світової війни, чинне національне законодавство не містить визначення «колабораційної діяльності». Тому, завдяки аналізу юридичної літератури, можна прийти до висновку, що колабораційна діяльність - це організація, проведення та активна участь у політичних заходах заради співпраці з російською федерацією, ведення розвідувальної діяльності, що

* Наукова керівниця - *Ірина Шило*, викладачка кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпровського державного університету внутрішніх справ

прямо спрямована на допомогу державі-агресору і, відповідно, в її інтересах, з метою заподіяння шкоди Україні.

На думку Ілларіонова О.Ю., колабораціонізм слід визначати як усвідомлене, добровільне й умисне співробітництво громадянина України з ворогом (окупантом, країною-агресором тощо), в його інтересах і на шкоду своїй державі (в політичній, інформаційній, економічній та інших сферах) [2].

З початком повномасштабного вторгнення в 2022 році, Офіс Генерального прокурора зареєстрував 17422 злочини проти національної безпеки, з яких 3851 правопорушення стосувалося колабораційної діяльності. За 2023 рік було встановлено 6270 злочинів проти національної безпеки, 3207 - це колабораційна діяльність. З січня по вересень (включно) обліковано 4997 злочинів проти національної безпеки, з яких 2142 складають колабораційну діяльність [7]. Велика кількість порушень ст. 111-1 Кримінального кодексу України свідчить про надзвичайну актуальність розслідувань злочинів цього виду.

З метою ефективного розслідування колабораційної діяльності використовується криміналістична методика, або вона ще має назву «методика розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень». Таким чином, криміналістична методика – заключний розділ криміналістики, комплекс наукових положень та практичних рекомендацій стосовно гарантій ефективної діяльності компетентних органів у розслідуванні та попередженні окремих категорій кримінальних правопорушень.

Важливим є визначення структури методики розслідування. На думку Шевчука В.М., структура і зміст криміналістичної методики складається з наступних елементів: 1) криміналістична методика обов'язково повинна бути максимально наближена, адаптована до реальних умов розслідування; 2) мають бути встановлені всі дані конкретного кримінального правопорушення; 3) мають бути визначені всі обставини вчинення конкретного кримінального правопорушення; 4) етапність; 5) особлива тактика проведення слідчих (розшукових) дій; 6) планування розслідувань, взаємодія між слідчими та іншими суб'єктами кримінального провадження; 7) розроблення методико-криміналістичних рекомендацій щодо особливостей тактики негласних слідчих (розшукових) дій; 8) розроблення заходів криміналістичної профілактики кримінальних правопорушень [8]. Усі зазначені елементи тісно пов'язані між собою, вони утворюють так званий «етап розвитку розслідування конкретної групи кримінальних правопорушень».

Головною проблемою розслідування колабораційної діяльності є те, що їх більшість вчиняється на окупованих територіях, цей факт створює перешкоду проведення слідчих (розшукових) дій з метою встановлення всіх фактичних обставин, які підлягали б доказуванню. Стаття 91 Кримінального процесуального кодексу України встановлює обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні - це, зокрема, подія кримінального правопорушення; вина обвинуваченого; вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням; обставини, які обтяжують чи пом'якшують покарання; обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання тощо [4]. До того ж виникають питання чи не було вчинене кримінальне правопорушення під дією

психологічного чи фізичного примусу або чи не видозмінена інформація про обставини вчинення й особу. З огляду на вищезазначені проблеми, будь-яку інформацію слід детально перевіряти, щоб виключити можливість неправомірного притягнення особи до кримінальної відповідальності. У процесі розслідування колабораційної діяльності необхідно точно встановити: всі обставини події; суб'єкта (або суб'єктів) кримінального правопорушення; місце вчинення; засоби (якщо такі є), якими могло бути здійснене конкретне кримінальне правопорушення.

Фіксація факту вчинення колабораційної діяльності та її подальше розслідування здійснюється слідчими (розшуковими) діями, які включають: допит свідків; огляд та аналіз інтернет-джерел; обшук; призначення судових експертиз; проведення негласних слідчих (розшукових) дій: аудіо-відеоконтроль особи, зняття інформації з електронних інформаційних систем тощо.

У висновку необхідно зазначити, що колабораційна діяльність, яка є співпрацею, індивідуального або колективного характеру, з державою-окупантом проти власної держави та народу, становить небезпеку територіальній цілісності та суверенітету України. Колабораційна діяльність, вчинена особами які знаходяться на непідконтрольних Україні територіях мають свої особливості в порядку розслідування. Для ефективного розслідування такого явища як колабораційна діяльність застосовуються криміналістична характеристика; обставини, які підлягають доказуванню; слідчі (розшукові) дії тощо. Кожна процесуальна дія має ряд власних особливостей, але загалом представляє собою взаємопов'язану структуру процесу розслідування колабораційної діяльності.

Література

1. Бондар В.С. Про основи методики досудового розслідування колабораційної діяльності. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. № 3. URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/434/388>.

2. Ілларіонов О.А. Суспільний запит на заборону колабораціонізму. *Юридичний вісник України*. 2017. URL: <http://dSPACE.puet.edu.ua/bitstream/123456789/10349/1/ЮВУ%2013%202017.pdf>.

3. Кримінальний кодекс України : від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 09.10.2024).

4. Кримінальний процесуальний кодекс України : від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#n2390> (дата звернення: 09.10.2024).

5. Кузьменко О.В., Січко Н.П. Методика розслідування колабораційної діяльності. *Ірпінський юридичний часопис*. 2022. № 1. URL: <https://ojs.dpu.edu.ua/index.php/irpleqchr/article/view/51/49>.

6. Лісніченко Д.В. Шляхи вдосконалення процесуального порядку та методики розслідування злочинів пов'язаних з вчиненням державної зради та колабораційної діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. URL: http://www.lsei.org.ua/1_2024/187.pdf.

7. Офіс Генерального прокурора. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

8. Шевчук В.М. Структура окремої криміналістичної методики: сучасні наукові підходи та перспективи досліджень. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. 2020. Т. 31. URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/4_2020/43.pdf.

Юридичний факультет Національного університету
біоресурсів і природокористування України
Інститут права Львівського державного університету
внутрішніх справ
Юридичний факультет Запорізького національного
університету
Юридичний факультет Сумського Національного
аграрного університету
Студентський науковий гурток «Клуб юних теоретиків»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

ХVІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

17 жовтня 2024 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

**Матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»**

П.78

**Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVIII Всеукр.
наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 17 жовтня 2024 р.) / Укладачка: Віра Качур. К.,
2024. 420 с.**

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**